

DOKONČENÍ ZE STRANY 1

Sociální a regionální geograf Petr Marek, který působí na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Masarykovy univerzity si téma česko-moravské hranice před více než deseti lety zvolil pro svoji diplomovou práci. Stále živé téma ho zaujalo natolik, že 480 kilometrů dlouhou hranici prošel, její průběh zdokumentoval a s dalšími vědci i moravskými patrioty usiluje o prohlášení zachovalých hraničních kamenů za kulturní památku. Nejen ty by se pak mohly stát turistickou atrakcí.

Propagovat a turisticky využívat česko-moravskou hranici však podle něj není možné dříve, než hraniční kameny budou pod ochranou státu. Neměla by se tak opakovat situace z kraje tisíciletí, kdy na Svitavsku byla vyznačena naučná stezka a rok na to se vzácné hraniční kameny začaly z lesů ztrácet.

„Myslím si, že poukazování na česko-moravskou hranici tak jak byla vnímána do roku 1948, kdy de iure přestala existovat, nejen posílí její vnímání, ale může to i umenšit pocit historické křivdy některých Moraváků,“ říká Petr Marek z Horní Čermné, který se česko-moravskou hranici na akademické bázi zabývá hlavně z identitárního hlediska.

Jak vás napadlo zabývat se myšlenkou česko-moravské hranice?

Pocházím z Horní Čermné, kde to téma ve vzduchu vždycky viselo. Můj bratr chodil s dívkou z nedalekých Tatic, kde jim za barákem tekla Hraniční potok, kterým dle místních procházela zemská hranice. Přestože je to mýtus, protože Hraniční potok tvořil a tvoří česko-moravskou hranici pouze na svém horním toku, jde o zajímavost, kterou místní rádi zmiňují. Když jsem pak přemýšlel, čím se budu zabývat v diplomové práci, tak mě napadlo, že by se téma zemské hranice dalo dobře zpracovat.

Jak lidé dnes hranici Čech a Moravy vůbec vnímají?

To je klíčová otázka, kterou jsem si v diplomové práci, ale i navazujících výzkumech v rámci doktorského studia sociální geografie kladl. Z rozsáhlého dotazníkového šetření s 454 respondenty česko-moravského pomezí vyplývá, že mnozí lidé hranici vnímají „postaru“, tedy tam, kde oficiálně vedla ještě koncem roku 1948. Jiní, nebo i ti samí, akorát v jiném úseku, ji ale vnímají „ponovu“, tedy na základě krajských hranic – buď těch z roku 1960 nebo 2000. Tyto vnímané změny se dějí přesto, že žádný zákon vydaný po roce 1948 o vymezení Čech a Moravy nehovoří. Právě odtud přitom pramení křivda, kdy někteří Moraváci pocítují, že byla Moravě při

Hranice Čech a Moravy jako turistická atrakce

Vyznačená zemská hranice vyvolala před čtyřmi roky nejen na silnici nedaleko Svitav velký rozruch. Bílé čáry později nahradily informační cedule.

územněsprávních reformách ukradena část území. Jde o lidi, pro které je do dneš Česko-moravská hranice základem jejich identity. Pak jsou zde ale i lidé, kteří tuto hranici vnímají spíše jen jako určitou zajímavost, která by mohlo přilákat turisty.

Nedávno jste měl na toto téma přednášku v Lanškrouně, na kterou přišlo kolem šesti desítek lidí. Čím to je, že téma zemské hranice v lidech stále bublá?

Jednak spousta Moraváků to prostě pořád v sobě má. V některých lidech panuje pocit historické křivdy. Třeba Moravská Třebová ve východních Čechách je pro spoustu lidí opravdu bíblost. I díky medializovaným nápisům na hlavních silničních tazích patrioty z Brna a okolí začali lidé o své regionální identitě a zároveň historické hranici jako jisté zajímavosti přemýšlet. Vědí, že hranice tímto prostorem někde prochází a chtějí se dozvědět víc.

Kdy se stala ta největší křivda z pohledu územně-správního členění? V roce 1948, kdy zemské uspořádání komunisté zrušili, v roce 1960, kdy vznikly nové kraje znovu nerespektující původní hranice jednotlivých zemí, nebo v roce 2000, kdy politici měli předešlé křivdy napravit?

Obnovit linii z roku 1948 dnes už nejde,

protože česko-moravská hranice by šla například prostředkem Jihlavy. Křivda se ale pořád opakuje a vždycky jí je zasažen někdo jiný. V roce 1960 došlo ke křivdění na lidech z Moravskotřebovska, Svitavska a Dačicka, kteří se ocitli ve Východočeském, resp. Jihočeském kraji, tedy ve východních, resp. jižních Čechách. Nové územněsprávní členění z roku 2000 mohlo utvořit křivdu v myslích lidí na Vysočině, neboť celý tento kraj bývá někdy vnímán, a v mapách zakreslován, jako území Čech. Jednoduše řečeno nové kraje z roku 2000 vlastně jen reprodukují chyby těch dvou předchozích změn – jednak existuje Kraj Vysočina ne nepodobný Jihlavskému kraji z roku 1949, jednak Moravskotřebovsko, Svitavsko a Dačicko jsou spravovány z krajských měst v Čechách.

Vy jste však přišel s myšlenkou, která by mohla historické křivdy trochu zmírnit.

Nejenže je turistické vyznačení této hranice vhodné pro uchování historické paměti o tom, kudy hranice stále prochází, ale mohli bychom tím i odlehčit jiným lokalitám, které jsou dnes turisty přelplněné. Hranice má jak přírodní, tak kulturně historický potenciál. Nachází se kolem ní spousta pramenů významných řek, a jelikož šlo o pomezí hvozdu, zachovala se zde v mnohem lepším stavu příroda než například v okolí Prahy

nebo Brna, a proto je zde i řada chráněných území. Důležitým hlediskem jsou i významné kulturní památky, mezi nimiž je i řada hraničních kamenů. S nimi se však pojí dva problémy. Jedním jsou krádeže a druhým nešetřná lesní technika. V 50. letech jsme bohužel přišli o spoustu hraničních kamenů kvůli scelování pozemků v nižších nadmořských výškách. Dnes, tím jak se kvůli kúrovci těží ve vyšších nadmořských výškách, přicházíme o zbylé hraniční kameny v lesích.

Jak předejít další historické ztrátě?

Mně z toho vyplynulo, že propagovat a turisticky využívat česko-moravskou hranici nejde před tím, než hraniční kameny ochráníme. Po letech konzultací s různými lidmi mi nezbylo nic jiného, než několik měsíců sepsat výzkumný projekt a doufat, že na něj dostaneme peníze. Podařilo se mi najít kolegy, kteří se mnou do toho šli. Šlo o projekt Technologické agentury ČR, který probíhal do loňského roku. Zrekonstruovali jsme průběh česko-moravské zemské hranice na základě map stabilního a pozemkového katastru a zmapovali hraniční znaky pro účely jejich prohlášení za kulturní památku. Na 480 kilometrech jsme pomocí přesné GPSky zaměřili a zdokumentovali všechny dochované zemské hraniční kameny. Jen v terénu jsme strávili 70 dní čistého času. Bylo to náročné, hlavně pak ta administrativní část. Mimořádně turistickým potenciálem česko-moravské hranice jsem se zabýval i v on-line výzkumu. Většina dotazovaných lidí s myšlenkou souhlasila a byla jim sympatická.

Kolik hraničních kamenů se na česko-moravské hranici zachovalo a jak daleko je jejich prohlášení za kulturní památku?

Navštívil jsem přes šest tisíc vytipovaných lokací. Na 1 200 místech jsem zaznamenal alespoň nějaký pozůstatek kamene, případně novodobou připomínku česko-moravské hranice. Na seznam kulturních památek bychom chtěli zaplat 26 solitérů či skupin nejcennějších hraničních kamenů. Návrhy jsme ještě nepodali. Teď všechno ve volných chvílích s kolegy sepisujeme a ještě dohledáváme potřebné historické prameny. Snad se nám to do dvou let podaří na ministerstvo kultury podat.